Arhiepiscopia Aradului

Protopopiatul Sebiş

Parohia Moneasa

A. Istoricul comunităţii parohiale

Localitatea Moneasa este situată în extremitatea nord-estică a judeţului Arad, la circa 100 km de municipiul Arad, fiind aşezată la intersecţia coordonatelor 22°18´ longitudine estică şi 46°35´ latitudine nordică. Prin poziţia sa geografică, limita de nord şi est a comunei Moneasa corespunde cu limita administrativă a judeţului Arad faţă de judeţul Bihor, pentru ca faţă de comunele arădene limitrofe Moneasa să aibă limită comună cu Dezna (în cea mai mare parte) şi Igneşti (în partea de nord-vest). Vatra localităţii se întinde pe circa 4,5 km, în lungul văii Moneasa, care se continuă spre sud, până la Dezna, prin depresiunea cu caracter intramontan, în care se găseşte şi localitatea Rănuşa, singura localitate ce aparţine de comuna Moneasa. Împreună cu extravilanul, comuna ocupă o suprafaţă de 4.418 ha, adică 95% din bazinul hidrografic al văii Moneasa.

Menţionată ca localitate integrată în vastul teritoriu al cetăţii şi domeniului Dezna, Moneasa şi-a croit o istorie distinctă, graţie poziţiei geografice, a izvoarelor termale, bogăţiilor solului şi subsolului. Tradiţia spune că numele localităţii îşi are originea de la cuvântul turcesc „monea”, care tradus ar însemna „baie” („loc de scăldat”). În timp, sa adăugat sufixul „sa”, numele localităţii fiind cel de *Moneasa*. O altă versiune susţine că denumirea derivă de la apa ce străbate mijlocul satului. În anotimpurile ploioase, Valea Monesei îşi revărsa mânia puhoaielor de apă peste întreaga aşezare, căpătând în graiul localnicilor supranumele de „Mânioasa”. Numeroase toponime caracteristice localităţilor româneşti, în secolele XIII-XV, au fost compuse dintr-un omonim curat românesc şi cuvintele *háza* (= casa) sau *falva* (= sat), modalitate de scriere valabilă şi pentru Moneasa. Deseori, în documente, mai ales în cele maghiare, apare sub denumirea de „Menyháza’’. Prima atestare documentară şi de scriere, în această formă, datează din anul 1561, însă autorul nu oferă informaţii suplimentare despre aşezarea integrată domeniului şi cetăţii Dezna. În diploma acordată de principele Sigismund Bathory lui Kornis Gaspar, la Alba Iulia, în 24 aprilie 1597, au fost amintite izvoarele termale şi minele de fier de la Monyásza. De-a lungul vremii s-au semnalat şi alte modalităţi de scriere a denumirii localităţii. Menţionăm că, în anul 1619, aşezarea purta numele de „Moneassa, în 1774 Monyasza, pentru ca în 1828 şi 1851 să o găsim consemnată Monyaza sau Monyasza. La începutul veacului XX, respectiv în 1913, terminologia maghiară conduce la translatarea cuvântului menyháza prin „*loc de salvare,însănătoşire*”

B. Istoria bisericii

Comunitatea ortodoxă din localitatea Moneasa s-a constituit, la începutul secolului XVIII, odată cu aşezarea primelor familii de români. Cele cinci familii consemnate în conscripţia din 1746 nu au putut susţine material edificarea unui lăcaş de cult şi nici întreţinerea preotului. La scurt timp conscripţia din 1755, întocmită de episcopul Aradului, Sinesie Jivanovici (1751-1768), a consemnat faptul că localitatea Moneasa nu a avut biserică ortodoxă. Pentru că numărul credincioşilor a fost mic, fiind amintite doar 12 case, aceştia au fost nevoiţi să străbată drumul până la biserica din aşezarea Neagra, care la acea vreme a fost în ruină. Strădaniile Episcopiei Aradului de a îndeplini necesităţile spirituale ale enoriaşilor s-au materializat în anul 1756, când în localitatea Moneasa a fost ridicată o biserică din lemn cu hramul „Cuvioasa Paraschiva”, subordonată protopopiatului din Buteni. Despre istoricul bisericii ortodoxe până la mijlocul secolului al XIX-lea avem puţine informaţii. Doar memoria localnicilor păstrează imaginea unei biserici din lemn, amplasată în actualul cimitir ortodox.

Biserica Ortodoxă din Moneasa cu hramul „Cuvioasa Parascheva” este zidită în centrul satului, având o vechime de peste 140 ani. În cursul anilor 1941-1942 vechea Biserică s-a refăcut aproape în întregime cu fonduri bănești rezultate din vânzarea pădurii comunale. Pe temelia fostei biserici s-au clădit pereți de piatră și cărămidă, adăugându-se și prelungindu-se spre Răsărit, încă cu vreo 10 metri.

De asemenea turnul vechi a fost mult înălțat și consolidat pentru a putea suporta greutatea clopotelor, iar de-o parte și de alta a turnului principal au fost clădite din nou alte două turnuri mai mici împreună cu pridvorul și cafasul în interior. La intrarea în Biserică dinspre apus și miazăzi s-au atașat câte un pridvor deschis sprijinit pe coloane de marmură.

Actualul sfânt locaș este zidit pe temelie de piatră, zidul fiind de cărămidă și piatră și acoperit cu țiglă. Dimenisiunile de 22 m, 8 m lățime și 5 m. Înălțime, precum și formatul în chip de cruce dau Sfintei Biserici atât în exterior cât și în interior un aspect impunător.Biserica este construită în stil baroc.

Întreaga lucrare a zidăriei și lemnăriei a fost luată pe răspunderea lui Crișan Ioan, inginer din Șiria, dar acesta fiind ocupat cu alte lucrări din alte localități, a rămas sub directa supraveghere a epitropului Condea Dănilă din Moneasa care a executat lucrările de zidărie și dulgherie, precum și celelalte lucrări de artă din interiorul bisericii ca: mobilier, catapeteasma, etc.

Pictura de pe iconostas a fost executată pe pânză, provenind de la vechea biserică, iar pictura de pe pereți și cupola a fost executată de către un pictor bănățean, necunoscut de rorigine sârbă. Pictura murală, în ulei (icoane și tablouri biblice) a fost executată de studentul teolog Buzgău din Arad în anul 1942.

Devizul estimativ al întregii lucrări de zidărie și pictură a fost întocmit de către un arhitect din Ineu la suma de 600.000 lei.

Sfințirea a avut loc în toamna anului 1942, delegat al PreaSfințitului Episcop al Aradului, fiind P.C. Pr. Constantin Turicu, preot administrator al parohiei Moneasa fiind Lazăr Ioja, care a depus multă osteneală alături de Comitet și popor, pentru a duce la bun sfârșit reconstrucția Sfântului lăcaș.

În istoricul parohiei realizat la 21.05.1968, realizat de către pr. paroh Constantin Găluşcă, era menționat faptul că atât biserica veche cât și cea nouă nu au fost sfințite cu arhiereu, adică târnosite, lucru ce năștea dorința fierbinte a localnicilor de a o târnosi cu arhiereu.

La vremea respectivă, ca de altfel și celelalte biserici de pe Valea Deznei, parohia Moneasa făceau parte din Protopopiatul Ineu, fiind descrisă ca fiind una din cele mai frumoase ale Protopopiatului, atrăgând atenția tuturor vizitatorilor ce vin în stațiunea Moneasa.

Între anii1990-1992, biserica a fost împodobită din nou cu pictură în stil neobizantin, tehnica „fresco" și s-au restaurat icoanele de pe iconostas de către pictorul Cristian Corneanu din Hârșova. Întreaga lucrare a fost realizată prin osteneala consiliului parohial și contribuția credincioșilor din localitate, așa după cum menționează pisania bisericii.

Târnosirea bisericii și sfințirea lucrărilor de pictură s-a realizat la 4 decembrie 1994 de către Episcopul Aradului – Dr. Timotei Seviciu.

De-a lungul timpului prin purtarea de grijă a preotului paroh Ioan Suba și contribuția credincioșilor din localitate s-au derulat mai multe lucrări. Astfel în anul 2004 a fost realizat un sistem electronic de tragere a clopotelor, în anul 2006 a fost introdusă încălzirea centrală în biserică, în anul 2007 s-a realizat placarea cu marmură a interiorului bisericii, în anul 2010 s-au derulat reparații la turlă și revopsirea ei .

În anul 2011 Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Dr. Timotei Seviciu a luat parte la săvârșirea Slujbei de Te-Deum, din biserica parohială, cu ocazia deschiderii cursurilor de formare preoțească derulate în stațiunea Moneasa.

Vreme îndelungată parohia ortodoxă Moneasa, a fost deservită de către preoți administratori.

Dintre preoții ce au deservit această biserică începând din 1850 amintim: Pr. Dăscălescu (și dascăl de școală), Pr. Nonu; Pr. Sinesie Ioja din Rănușa, Pr. Ioan Tămășdan; Pr. Țărlea de la Slatina de Criș; Pr. Marcu Vasile de la Buhani, între 1965-1968- Pr. Constantin Găluşcă din Bacău, apoi Pr. Ine Ioan din Argeș. Din anul 1978 până în 2015, a fost

numit preot paroh Ioan Suba din Chisindia, care s-a pensionat in anul 2015, in urma lui fiind numit preotul Breteanu Gheorghe din Hunedoara, care deserveşte parohia în prezent.

C. Cimitirul: parohia nu are cimitir parohial.

D. Activităţi culturale şi filantropice în trecut.

Simbol al vieţii şi cotidianului fiecărei comunităţi, instituţia şcolară a evoluat sub auspiciile factorului economico-politic. Creuzetul etnic al Monesei a contribuit la edificarea a două instituţii primare de învăţământ, şcoala confesională ortodoxă şi cea romano-catolică, pentru ca după unire, să funcţioneze una singură.

E. Profilul actual al parohiei

La nivelul parohiei se derulează acțiuni culturale și filantropice adaptate cu necesitățile parohiale și cerințele ierarhice.

Parohia Moneasa

Hramul Cuvioasa Parascheva

Moneasa, jud Arad

Bibliografie

Moneasa - Monografie istorică- Groza Spiridon, Felicia Aneta Oarcea